

ربا و قرض الحسنه

(از نگاه فقه، حقوق و فرهنگ جاری جامعه)

مؤلف

غلام، فلاح نژاد

(عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور)

نشر

سرشناسه	فلاح‌نژاد، فاطمه، ۱۳۵۶
عنوان و نام پدیدآور	ربا و قرض الحسنه (از نگاه فقه، حقوق و فرهنگ جاری جامعه)
مشخصات نشر	مؤلف: فاطمه فلاح‌نژاد تهران: سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران، معاونت فرهنگی و امور اجتماعی، نشر شاهد، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۱۹۶ ص
شابک	۶۰۰۰۰ ریال: ۰ - ۵۷۷ - ۳۹۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
ادداشت	کتابنامه: ص ۱۸۵
موضوع	ربا و رباخواری
موضوع	قرض الحسنه
موضوع	بانک و بانکداری -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
شماره افزوده	سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران. نشر شاهد
ردیفی، کمره	۱۳۹۴ ۱۹۰/۶ BP
رده‌بندی دیوید	۲۹۷/۳۷۲
شماره کتابساز	۴۱۴۷۵۰

ربا و قرض الحسنه

(از نگاه فقه، حقوق و فرهنگ جاری جامعه)

مؤلف: فاطمه فلاح‌نژاد (عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور)

ناشر: نشر شاهد

گروه تولید: یوسف قدیانی - خیرا - میرکوند - ابوالحسن صمدی شجاع

طراح جلد: محمد علیایی مقدم

صفحه‌آرایی: منیژه فاتحی

شابک: ۰ - ۵۷۷ - ۳۹۴ - ۹۶۴ - ۹۷۸

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

قیمت: ۶۰۰۰۰ ریال

امور لیتوگرافی، چاپ و صحافی: کوثر

تهران - خیابان آیتا... طالقانی - خیابان ملک‌الشعرای بهار شمالی -

شماره ۵ - معاونت فرهنگی و امور اجتماعی بنیاد شهید و امور ایثارگران

نشر شاهد - تلفن: ۸۸۱۲۴۷۲۹ - ۸۸۳۰۸۰۸۹

توزیع مؤسسه‌ی فرهنگی هنری شاهد: ۰۲۱۸۸۸۲۹۵۲۳

فروشگاه‌های نشر شاهد و سایر فروشگاه‌های معتبر

این کتاب با حمایت مؤسسه قرض الحسنه شاهد به چاپ رسیده است.

www.navideshahed.com

نشر شاهد

سخن ناشر

در دین مبین اسلام به احکام و موضوعات اقتصادی به عنوان یکی از شئون مهم زندگی بشری پرداخته شده است. آیات بسیاری از قرآن و همچنین روایات متعددی از ائمه (ع) به مفاهیم و احکام اقتصادی اشاره دارند از جمله این مفاهیم بحث‌های ربا و قرض الحسنه هستند. خداوند در آیه ۲۴۰ سوره بقره می‌فرماید «مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا قِيضًا عِفَّةً» و بر اساس این آیه مردم را به انجام عمل قرض الحسنه تشویق می‌کند؛ ولی در مقابل و بر اساس آیه ۳۹ سوره مبارکه روم، «وَمَا آتَاكُمْ مِنْ رِبَاً رُبُّوا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرُبُّوا عِنْدَ اللَّهِ» سود ربا را نزد خدا بی‌ارزش می‌شمارد و حتی در آیات ۲۷۸ و ۲۷۹ سوره بقره، «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَارْزُقُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَكَانَ إِلَهُ» به مومنان هشدار می‌دهد که در صورت رها نکردن سود ربا خدا در راهی جنگ با خدا و رسولش آماده کنند. این آیات و همچنین روایات متعددی از ائمه (ع) نشان‌دهنده اهمیت این دو مفهوم در اسلام هستند و مومنان می‌شود که فقیهان و متخصصان علوم اسلامی به جزئیات آنها پردازند. از طرفی با گسترش و پیچیده شدن فعالیت‌های اقتصادی در عصر حاضر و ارتباطات تجاری فیما بین ملل مختلف، بررسی دقیق در اصول و فروع احکام اقتصادی تلاشی دو چندان می‌طلبد.

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار.....
۱۱.....	مبحث اول: ربا.....
۱۳.....	فصل اول: ربا از نگاه قرآن و روایات.....
۱۴.....	مبحث اول: مفهوم ربا.....
۱۷.....	گفتار اول: کیفیت تحريم ربا در قرآن کریم.....
۲۲.....	گفتار دوم: ربا در روایات.....
۲۷.....	گفتار سوم: دیدگاه فقهای اسلام به ربا.....
۲۷.....	الف- دیدگاه فقهای شیعه.....
۳۰.....	ب- دیدگاه فقهای اهل سنت.....
۳۲.....	مبحث دوم: دیدگاههای معاصر درباره مادیّت ربا.....
۳۷.....	فصل دوم: بانکداری اسلامی بدون ربا در ایران.....
۴۲.....	مبحث اول: مروری بر بانکداری بدون ربا در ایران.....
۴۴.....	مبحث دوم: نظارت شرعی بر اجرای بانکداری اسلامی.....
۴۹.....	مبحث سوم: تجربه نظارت شرعی در ایران و برخی از کشورهای اسلامی.....
۷۱.....	فصل سوم: مجازات ربا.....
۷۱.....	مبحث اول: مجازات ربا در دنیا و آخرت.....
۷۶.....	مبحث دوم: مجازات ربا در قانون مجازات اسلامی.....
۷۶.....	گفتار اول: عنصر قانونی.....
۷۹.....	گفتار دوم: علل موجه جرم ربا.....
۸۲.....	گفتار سوم: عنصر مادی.....

گفتار چهارم: عنصر معنوی	۹۰
گفتار پنجم: همکاری در ارتکاب جرم ربا	۹۱
بخش دوم: قرض الحسنه	۹۵
فصل اول: قرض الحسنه از نگاه قرآن و روایات	۹۷
مبحث اول: قرض الحسنه از نگاه قرآن	۹۹
مبحث دوم: مفهوم قرض الحسنه در روایات	۱۳۳
فصل دوم: جایگاه صندوق‌های قرض الحسنه در نظام بانکی ایران	۱۴۳
مبحث اول: سیر تاریخی تشکیل صندوق قرض الحسنه در ایران	۱۴۳
مبحث دوم: انواع صندوق‌های قرض الحسنه در ایران	۱۴۹
مبحث سوم: ربا الحسنه در نظام بانکداری بدون ربا	۱۵۲
مبحث چهارم: بررسی فقهی ارائه تسهیلات قرض الحسنه به شرط سپرده گذاری	۱۶۰
مبحث پنجم: بررسی فقهی اخذ کارمزد در صندوق‌های قرض الحسنه و تطبیق آن در نظام بانکی کشور	۱۶۶
گفتار اول: بررسی فقهی اخذ کارمزد در صندوق‌های قرض الحسنه	۱۶۶
گفتار دوم: بررسی تطبیق کارمزد صندوق‌های قرض الحسنه در نظام بانکی کشور	۱۷۳
فهرست منابع	۱۸۵

پیشگفتار

همی چون قرض الحسنه، ربا، بانکداری اسلامی، سود، بهره و... از چالش‌های بگیزتین موضوعات و عناوین در اقتصاد کشور ما است. از دیرباز، قرض الحسنه با عنوان یک مفهوم قرآنی و عملی پسندیده شناخته می‌شد و از طرف دیگر ربا، فعلی مذموم، دارای حکم مشخص فقهی و ممنوعیتی قطعی بوده است. پس از انقلاب اسلامی و تشکیل حکومت اسلامی، اسلامی بودن اقتصاد، همچون دیگر شئون حاکمیت، مورد بحث و بررسی جدی قرار گرفت. از طرفی جایگاه بانک در توسعه اقتصادی بارز بود و سرمایه‌گذاری سودمحور بر اساس علم اقتصاد، پرداخت و دریافت بهره را ناگزیر نحوه می‌داد؛ از طرف دیگر آثار و تبعات ناپسند ربا، با توجه به آیات قرآن و روایات معتبره، بر همگان واضح بود. بدین ترتیب و برای چالش‌هایی مانند «ربا» و «قرض الحسنه» یا «اقتصاد بدون ربا»، تلاش‌های بسیاری انجام گرفت. کتاب حاضر در دورانی که کشور ما تجارب مختلفی را پشت سر گذاشته است و بحث‌های زیادی میان دانشمندان و متفکران این عرصه در گرفته است، تدوین شده و نگاهی دوباره و همزمان به مفاهیم

قرض الحسنه و ربا می‌اندازد. این گذشته‌ی پر تب و تاب البته موجب خاموشی آن هیاهو و رفع چالش‌ها نشده است؛ از همین رو مطالب حاضر به هیچ وجه رنگی از کهنگی ندارد.

در این کتاب علاوه بر بررسی این دو مفهوم در حوزه‌های مختلف و ذکر آراء گوناگون، به موضوعات پیرامونی قرض الحسنه و ربا پرداخته شده است. جدای از کنار هم قرار دادن و طرح مقایسه‌ای این دو مفهوم که نوعی یک‌نگرش جدید به حساب می‌آید؛ بررسی حقوقی و فقهی بحث ربا بر اساس قانون مجازات اسلامی به صورت مجزا ارائه شده است که منظره‌ی تخصصی و حقوقی در این کتاب است.

امید است این کتاب مورد آشنایی جامع خواننده با مفاهیم قرض الحسنه و ربا شود و همچنین او را از آراء مختلف در این باب - از جمله آراء فقهی و رای قانون - مطلع سازد.